

Investigating the Practicum Program in Iraq

Somayeh Kazemi^{1*}, Mojtaba Heydari²

1. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran

2. Lecturer, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran

(Received: January 10, 2024; Accepted: February 11, 2024)

Abstract

This study aimed to investigate the practicum program in universities and teacher education centers in Iraq. The data were collected through library documents, official reports, the websites of teacher education universities and Iraqi Ministry of Education. The analysis of data revealed that the practicum program for elementary education is run in Babel Al-Asasiyah University. It is done in the second semester of the third year and the second semester of the fourth year in two stages: observation and practical implementation. For other school subjects of guidance school and high school, this program is run in the seventh and eighth semesters in other Iraqi universities for 36 weeks. In the seventh semester, after the observation stage, the student teachers are required to teach one class per week in one of the schools. In the eighth semester, they must teach two classes, one in guidance school and one in high schools. Moreover, they must observe at least two classes taught by their classmates and complete a special checklist. Therefore, the practicum program in Iraq includes the following stages: 1. observation, 2. participation, 3. practical implementation or independent teaching.

Keywords: Curriculum, Practicum, Practicum in Iraq.

* Corresponding Author, Email: so.kazemi@cfu.ac.ir

جستاری در برنامه درسی کارورزی عراق

سمیه کاظمی^{۱*}، مجتبی حیدری^۲

۱. استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

۲. مربی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۲۰؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۲۲)

چکیده

هدف این نوشتار، مرور نظام کارورزی در دانشگاه‌ها و مراکز تربیت معلم در عراق است. اطلاعات از طریق اسناد و مدارک کتابخانه‌ای و گزارش‌های تحقیقی و جست‌وجو در شبکه جهانی اینترنت مرتبط و سایت‌های دانشگاه‌های تربیت معلم و سایت‌های وزارت آموزش و پرورش عراق گردآوری شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که کارورزی رشته آموزش ابتدایی در دانشگاه ال‌اس‌اس‌ی بابل عراق انجام می‌گیرد در ترم دوم سال سوم و ترم دوم سال چهارم که در دو مرحله انجام می‌گیرد؛ مرحله مشاهده و مرحله اجرای عملی، و در سایر دانشگاه‌های عراق برای مقطع راهنمایی و متوسطه، کارورزی در ترم‌های هفتم و هشتم انجام می‌شود، که در هر ترم ۳۶ هفته کارورزی انجام می‌گیرد. بدین صورت که در ترم هفتم بعد از مرحله مشاهده، باید در هفته یک زنگ کامل کلاسی را در یکی از مدارس راهنمایی تدریس داشته و در ترم هشتم دو زنگ کامل کلاسی یکی در مدرسه راهنمایی و یک زنگ در مدارس متوسطه تدریس داشته و حداقل باید دو زنگ کلاسی تدریس سایر کارورزان را مشاهده و گزارش‌های خود را در فرم مخصوص درج کند. مراحل انجام کارورزی در عراق شامل سه مرحله به شرح زیر است: ۱. مرحله مشاهده، ۲. مرحله مشارکت (تدریس، مشاهده، انجام فعالیت‌های کلاسی)؛ ۳. مرحله اجرای عملی یا تدریس مستقل.

واژگان کلیدی: برنامه درسی، کارورزی، کارورزی در عراق.

مقدمه

در نظام تربیت معلم عراق، کارورزی دارای جایگاه ویژه‌ای است؛ بنابراین، کارورزی یکی از فعالیت‌های آموزشی مهم در زمینه آموزش و تربیت معلمان است از آن جهت که عملکردی است که به دانشجوی معلم کمک می‌کند تا توانایی‌های آموزشی مورد نیاز وابسته به وظیفه شغلی و حرفه‌ای خود در آموزش را کسب کند. کارورزی در وضعیت‌های آموزشی دوره‌ای باعث می‌شود دانشجوی معلم، علوم و دانش‌های نظری و تئوری را با واقعیت‌های علمی ملموس بیان کند و آن فرصت هدایت و راهنمایی و تمرینی است که برای دانشجوی معلم فراهم شده تا در مدرسه مشخصی به تمرین و تدریس موضوع تخصصی در رشته خودش به کارورزی بپردازد و دوره‌ای را که سپری می‌کند با دانش‌آموزان یک کلاس مشخص و تحت نظارت استاد متخصص صورت می‌گیرد تا در آن مهارت‌های تدریس را فرا بگیرد و در حین انجام آن به صورت فعال، با دقت در مهارت‌های حرفه‌ای راهنمایی می‌شود.

اگرچه بر اساس پژوهش‌ها، شیوه‌های کارورزی در نظام‌های مختلف جهان متفاوت و متغیر است، در اکثر نظام‌های آموزشی جهان به اهمیت و ضرورت کارورزی و تمرین معلمی همراه با گذراندن دوره‌های نظری تئوریک تاکید و توجه شده است. مطالعات حوزه آموزش و تربیت معلم نشان‌دهنده آن است که معلمان که دوره‌های عملی کارورزی را با کیفیت بالاتری گذرانده‌اند آشنایی بیشتر و بهتری با شیوه‌های طراحی آموزشی، و اجرای گونه‌های متفاوت مهارت‌های یاددهی-یادگیری و تدریس، همچنین، ارزیابی فرایند آموزش دارند. مطالعه نظام‌های مختلف تربیت معلم در سایر کشورها نشان دهنده یک اصل مهم و مشترک در همه آنهاست و آن این است که همگی در خصوص کارایی و کارآمدی برنامه کارورزی برای پژوهش معلمان حرفه‌ای و کارآمد اتفاق نظر دارند. از سوی دیگر، دانشجویان، کارورزی را نخستین ایستگاهی می‌دانند که می‌توانند معلمی را از دید درونی خویش مشاهده کرده و تجارب واقعی را از فرایند آموزش و نقش معلمی قبل از استخدام رسمی خویش کسب کنند و از این رو، حضور در مدرسه در دوره تربیت معلم برای دانشجویان مفیدترین و موثرترین درس در برنامه‌های تربیت معلم به شمار می‌آید. رویکردهای اخیر در آموزش

و پرورش در راستای بهبود یادگیری، حاکی از یادگیری مشارکتی در کلاس درس و تربیت دانش‌آموزان به عنوان نسل پژوهنده است و چون معلم کارگزار اصلی در کلاس درس است، اگر خود به‌درستی آموزش نبیند و پژوهشگر نباشد، چگونه می‌تواند نسلی پژوهنده را تعلیم دهد؟ از این رو، مطالعه برنامه‌ی درسی کارورزی در سایر کشورها و در این مطالعه برنامه‌ی درسی کارورزی در عراق می‌تواند، ما را با مبانی و نگرش‌های گوناگون درباره‌ی کارورزی آشنا، و راهنمایی عمل در بعضی موارد باشد.

مبانی نظری

تاریخچه‌ای از تربیت معلم در عراق

وزارت آموزش و پرورش تصمیم به بازگشایی دانشگاه‌های تربیت معلم برای پسران و دختران در همه‌ی استان‌های عراق گرفت و کنکور و شرایط آن را مطابق با قانون ۳۷ تربیت معلم در سال ۱۹۷۷ بر اساس معدل تدوین کرد. تاریخ اولین خانه‌ی معلم به سال ۱۸۹۹ در موصل برمی‌گردد که از ۲ کلاس تشکیل شده بود. در هر کلاس ۱۰ دانشجوی فارغ‌التحصیل از مکتب‌خانه‌ها بودند. سپس، در سال ۱۹۰۳، خانه‌ی معلم بغداد آن را ادامه داد که با یک کلاس و ۱۴ دانشجوی فارغ‌التحصیل از مدارس ابتدایی و دینی بودند که پس از گذراندن کنکور (آزمون ورودی) به مدت ۳ سال موضوعات درسی زیر را فرا می‌گرفتند: زبان عربی، زبان انگلیسی، ریاضیات، هندسه، علوم طبیعی، تاریخ اسلامی و اصول تدریس و چندین سازمان هم از سال ۱۹۱۳ تا پایان صدور قانون ۳۷ سال ۱۹۷۷ آن را ادامه دادند تا جایی که سازمان‌های سابق و بخشنامه‌های صادره به موجب آن لغو شد. موضوع اول قانون مذکور تصریح می‌کرد که تحصیل دانشسرای معلمین از تحصیلات آموزش عمومی یا معادل آن‌ها کمتر از ۲ سال نباشد و مدت تحصیل در دانشگاه‌های تربیت معلم پس از تحصیلات متوسطه یا معادل آن‌ها ۵ سال است. به طوری که دانشجو از سال اول تحصیلش در دانشسرا تخصص می‌یابد و دانشجوی دانشکده تربیت معلم نیز در ۲ سال آخر در یکی از رشته‌های اصلی در دانشکده تخصص می‌یابد که عبارت‌اند از: تربیت اسلامی، زبان عربی، علوم اجتماعی، زبان انگلیسی، علوم و طبیعیات (زیست‌شناسی)، آموزش ریاضی و آموزش هنر. به فارغ‌التحصیلان دانشسرای معلمین دیپلم آموزشی

معادل ۳ سال تحصیلی بعد از تحصیلات مقدماتی اعطاء می‌شود و به فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های تربیت معلم دیپلم آموزشی ۵ ساله پس از تحصیلات متوسطه اعطاء می‌شود که به او اجازه ثبت نام در دانشکده‌های مورد علاقه اش را برای ادامه تحصیلات عالی می‌دهند.^۱

دانشکده‌های تربیت معلم و دانشکده‌های هنرهای زیبا سالیانه ۱۰ درصد از فارغ‌التحصیلان رتبه اول خود را برای ادامه تحصیل و طبق تخصص آن‌ها بورسیه می‌کنند، و با هماهنگی بین وزارتخانه‌های آموزش و پرورش عالی و تحقیقات و پژوهش علمی، برنامه‌ای برای تبدیل دانشسراهای مرکزی معلمین که برای دوره دوساله تحصیلی مقدماتی در آن‌ها مدرک لیسانس آموزشی اعطاء شود و تا کنون در استان‌های نینوا، بغداد و میسان تبدیل آن‌ها به دانشکده‌های معلمین تا سال تحصیلی ۹۴-۱۹۹۳ انجام شده علاوه بر آن دو دانشسرای دیالی و بابل تا سال تحصیلی ۹۵-۱۹۹۴ انجام شده و این دانشکده‌ها به وزارت آموزش عالی و تحقیقات علمی ملحق شده‌اند. شایان ذکر است که مدیریت کلی دانشکده‌های تربیت معلم نظارت کلی بر ۱۶ مرکز تربیت معلم پسرانه و ۲۴ مرکز تربیت معلم دخترانه، علاوه بر یک دانشسرای مرکزی دخترانه در تکریت دارد.^۲

روش‌شناسی پژوهش

این مطالعه به صورت توصیفی - تحلیلی انجام گرفت. اطلاعات از طریق اسناد و مدارک کتابخانه‌ای و گزارش‌های تحقیقی و جست‌وجوی در شبکه جهانی اینترنت مرتبط و سایت‌های دانشگاه‌های تربیت معلم و سایت‌های وزارت آموزش و پرورش عراق گردآوری شده است.

یافته‌های پژوهش

روند کلی برنامه کارورزی در دانشگاه تربیت معلم عراق

دستورالعمل کارورزی در دانشگاه تربیت معلم عراق از سال ۱۹۹۷م در دانشگاه بغداد وارد می‌شود و کارگاه عملی کارورزی در ۱۹۹۹/۴/۷ تصویب می‌شود که دانشجو معلم در حین کارورزی‌اش

۱. برگرفته از www.altaakhipress.com

۲. برگرفته از www.altaakhipress.com

به تدریج به کار عملی تدریس می پردازد. بدین ترتیب که ابتدا در بخشی از تدریس مشارکت می کند. برای مثال در ارزشیابی پایانی کلاس کمک می کند یا اداره وضعیت آموزشی بخش معینی از تدریس را به عهده می گیرد (عبد الخفاجی، ۲۰۱۷، ص ۱۲۹). قبل از کار عملی اجرایی روزهای معینی برای مشاهده و بازدیدهای منطقه ای از مدارس که دانشجو معلم مدت کارورزی اش را در آن خواهد گذراند تعیین می شود. مدت کارورزی عملی به خاطر آشنایی با فضای مدرسه و شناخت دانش آموزانی که دانشجو کارورز به آنها درس خواهد داد، و همچنین برای ضایع نکردن وقت و بهره برداری بهینه از کار اجرایی تدریس است به خاطر این که دوره کارورزی تخصصی که مقررات دانشکده تعیین کرده است اجرا شود باید که دانشجوی کارورز قوانین کارورزی مدرسه و دانشکده را رعایت کند. همچنین، باید دانشجو کارورز زنگ های معینی را به تدریس دروس تخصصی و دوم پردازد، و به نکات زیر توجه کند (عبد الخفاجی، ۲۰۱۷):

۱. دانشجوی کارورز در مدت کارورزی موضوع یا درسی را از پیش برنامه ریزی نکرده و مجبور است به جای یکی از معلمینی که غایب است به کلاس برود و اصل و جوهر کارورزی همان به کارگیری روش های تدریس و تقویت آنها به نحو احسن در محیط تعیین شده است (پس باید آمادگی تدریس را داشته باشد) (الموسوی، ۱۹۹۱، ص ۴۴).

۲. دانشجوی کارورز موظف است در پرکردن پست های خالی موجود به طور اساسی و برنامه ریزی شده قبل از اینکه زمان اجرای تدریس او فرا برسد عمل کند دانشجو معلم ناگهان با کلاسی روبه رو می شود که عادت کرده اند در این درس وقت خالی داشته باشند پس باید بتواند مطابق با شرایط و امکانات کلاس و سطح علمی دانش آموزان مدیریت کلاس را به دست بگیرد (عبد الخفاجی، ۲۰۱۷، ص ۱۳۴).

۳. دانشجو معلم در هفته یک زنگ درس تخصصی را تدریس می کند پس بقیه ساعاتی را که مدرسه حضور دارد وقت کافی برای تصحیح تکالیف دانش آموزان و آماده کردن درس و ملزومات آن دارد، ولی هیچ گاه نباید خود را بی نیاز از پرسش از معلم راهنما برای آمادگی پاسخ گویی به دانش آموزان بداند.

۴. برخی معلمان طوری برنامه‌ریزی می‌کنند که روند کلاس هنگام اجرای تدریس دانشجومعلم با مشکل برخورد کند و او را از تدریس منع می‌کنند زیرا به او به چشم یک دشمن و رقیب نگاه می‌کنند. در این شرایط دانشجومعلم باید کارش را با تغییر طرح درس و با برنامه‌ریزی دیگری ادامه دهد و به معلم توضیح دهد که تفاوت‌های فردی یک همکار را در نظر داشته باشد (عبدالخفاجی، ۲۰۱۷، ص ۱۳۵).

اهداف، مقاصد و اصول کارورزی در دانشگاه‌های تربیت معلم عراق

اهداف برنامه‌های کارورزی در دانشکده تربیت معلم دخترانه دانشگاه کوفه

۱. فراهم کردن فرصت‌های کافی برای دانشجومعلم برای تمرین عملی آن‌ها قبل از فارغ‌التحصیل شدن تا مرحله‌ای که آن‌ها را به مهارت‌ها و دانش‌های شغل معلمی پس از فارغ‌التحصیلی برساند.
۲. ایجاد توانمندی لازم در دانشجومعلم که مهارت‌های فرا گرفته را به صورت عملی اجرا کند.
۳. آمادگی و برنامه‌ریزی و اجرای موضوعات مورد نیاز برای کار عملی
۴. کنترل و تعیین مدارسی که برای کارورزی در نظر گرفته می‌شوند.
۵. اجرای پژوهش‌ها و تحقیقاتی که مرتبط با کارورزی هستند.
۶. برگزاری جلسات بازدید متوالی با دانشجومعلم جهت آشنا کردن آن‌ها با برنامه‌های کارورزی عبد الخفاجی، ۲۰۱۷، ص ۱۳۷).

اصول کارورزی در دانشگاه الانبار عراق

- کارورزی تا حد زیادی در این‌که دانشجومعلم مهارت‌ها و نگرش‌های مورد نظر دلخواه خود را کسب کند مؤثر است و طبق اصول زیر خط‌مشی خود را تعیین می‌کند:
۱. کارورزی جزء جدایی‌ناپذیر برنامه‌های تربیت معلمین است که زمینه شناخت کودکان و نوجوانان را به دانشجومعلم در موضوع کارورزی می‌دهد.
 ۲. نوع تجربیاتی که دانشجوی کارورز در طول مدت کارورزی با آن‌ها روبرو می‌شود تکیه بر نیازهای کارورز دارد و عواملی مشابه آن در موقعیت‌های فرا رو خواهد بود.

۳. همه شرکت کنندگان باید در برنامه ریزی درسی دانشجو معلم شرکت کنند از جمله استاد راهنما، معلم راهنما، مدیر مدرسه محل کارورزی، ناظر کارورزی و دانشجویان کارورز.
۴. هر یک از معلمان کارورزی (معلم راهنما) و استاد راهنما باید در ارزشیابی جداگانه مشارکت کنند.
۵. هر چه تجربیات و فعالیت های کارورز در دوران کارورزی متنوع تر و بیشتر باشد، بهره ای که دانشجو معلم از کارورزی می برد در همه زمینه های معلمی و به کارگیری آن ها مفیدتر خواهد بود.
۶. کارورزی در سیر معمولی خود بدون وجود امکانات آموزشی مناسب هرگز پیشرفتی نخواهد کرد (الزهیری و الراوی، ۲۰۱۵، ص ۱۸).

اهداف کارورزی در دانشکده علوم قرآنی دانشگاه القادسیه عراق

۱. خلاصه نتایج کارورزی در آموزش ابتدایی در این واحد درسی:
 - دانشجو معلم مهارت ها و تجربیات و نگرش های مثبتی به شغل معلمی فرا بگیرد.
 - مهارت های لازم و ضروری را برای ایفای نقش های مورد انتظار فرا بگیرد.
 - رشد شخصیت حرفه ای و شغلی دانشجو معلم.
 - دانشجو معلم مهارت های طرح درس روزانه برای موضوعات درسی را فرا بگیرد.
 - در شرایط آموزشی جدید بتواند از اجرای استراتژی آموزشی جدید بهره مند شود.
 - دانشجو معلم برای رفع مشکلات دانش آموزان و ایجاد راهکارهای آموزشی و تربیتی تلاش کند.
۲. شرح مختصر هر یک از برنامه هایی که اجرای آن ها باعث توسعه و پیشرفت و بهبود واحد درسی کارورزی می شود مانند استفاده از تجهیزات و وسایل با تکنولوژی پیشرفته یا سایت های اینترنتی و تغییرات در محتوای درسی با استناد از نتایج تحقیقات جدید در زمینه تدریس.
 - بررسی و نقد هنگام مشاهده و مواردی که در اجرا و تدریس عملی همکلاس ها مورد گفت و گو قرار بگیرد و تدریس کوتاه در مقابل همکلاس ها و انتخاب روش های تدریس فعال در کلاس

درس و ارزشیابی مناسب به دلیل آمادگی بیش‌تر برای ایفای نقش موفق‌تر در آموزش عملی و کارورزی.

- بررسی نمونه‌ها و الگوهای دروس عملی اجرایی.

- استفاده از برخی شیوه‌های خودآموزی برای حمایت و تقویت جنبه‌ عملی بعضی از اصول تئوری (سایت رسمی دانشگاه قادیسیه).

شرایط تحقق اهداف کارورزی در دانشگاه الانبارعراق

تحقق کارورزی و اکتساب اهداف آن نیاز به اثرگذاری دارد که به مجموعه‌ای متنوع و مشخص از روش‌ها استناد کند. مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

۱. مشارکت در برنامه‌های کارورزی که دانشگاه فراهم کرده است.
۲. تبادل بازدیدهای کلاسی بین اساتید جدید برای استفاده از تجربیات یکدیگر.
۳. تعهد به حضور در بازدیدهای آموزشی که استاد کلاس در زمان‌ها و مکان‌های مختلف تدارک می‌بیند.
۴. پیگیری آن‌چه در مجلات آموزشی و روان‌شناسی و وسایل تبلیغات رسانه‌ای درباره‌ی شغل معلمی منتشر می‌شود.
۵. دیدار از نمایشگاه‌ها و کارگاه‌های آموزشی.
۶. مشاهده‌ی دروس تشریحی زنده از طریق تلویزیون مدار بسته.
۷. مشارکت در برنامه‌ریزی طرح درس و آماده‌سازی و اجرای تدریس کوتاه‌مدت و مشاهده‌ی تدریس‌های کوتاه.
۸. اطلاع و آگاهی از قوانین مرتبط با شغل معلمی.
۹. پیگیری و دریافت مواردی که درباره‌ی کتاب‌ها و اطلاعات تخصصی دانشگاهی برای معلمان آینده چاپ می‌شود.
۱۰. مشارکت در برنامه‌های توسعه‌ی شغلی که ارگان‌های رسمی یا مؤسسات جامعه‌ی مدنی تدارک می‌بینند.
۱۱. ارزشیابی معلم از خودش (خودارزیابی) (الجرجاوی و عامر، ۲۰۱۰، ص ۱۳).

زمان اجرا و تعداد واحد و ساعات کارورزی در دانشگاه‌های عراق

دانشکده‌های تربیت معلم برای روش‌های تدریس ساعات معینی را در طول ۲ سال سوم و چهارم تعیین می‌کنند که به مشاهده و بازدید و رسیدن به اهداف کارورزی و در پایان با موفقیت در عملکرد اجرایی تدریس با شکلی خاص و با تسلط بر شیوه‌های حرفه‌ای تدریس در آینده به تدریس می‌پردازند (الموسوی، ۱۹۹۱، ص ۱۲۹). کشورهایی که از آموزش متوالی برای آموزش دانشجویان معلمان استفاده می‌کنند به این شکل است که قبل از آغاز سال تحصیلی دو هفته برای مشاهده و آمادگی شغلی کار را شروع می‌کنند و هدف از این دو هفته آگاهی بر تغییراتی است که در روند آموزش رخ داد و اطلاع از روش‌های آموزشی و شیوه‌های تدریس و چگونگی رفتار با موقعیت‌های جدید و با دانش‌آموزان جدید است. و علاوه بر این ۲ هفته، مدت آموزش در طول سال تحصیلی از ۳۶ هفته تشکیل شده و در دو ترم از ترم‌های سال تحصیلی سوم انجام می‌شود و در واقع ۶ هفته از ترم اول کارورزی به کار اجرایی اختصاص می‌یابد و ترم دیگر هم مانند همین ترم است و گاهی ۱۲ هفته از کار اجرایی حتمی و تأکید شده است در ترمی که شورای بخش کارورزی دانشکده تعیین می‌کند (الموسوی، ۱۹۹۱، ص ۱۳۰).

در ترم هفتم به محض این که مراحل مشاهده‌ی دانشجویان معلمان پایان می‌یابد خودش اداره و کنترل وضعیت آموزشی کامل کلاس را در یک زنگ کامل به عهده می‌گیرد و دانشجویان معلمان حداقل در هر هفته یک زنگ کامل کلاسی را در یکی از مدارس راهنمایی به عهده می‌گیرد (عبد الخفاجی، ۲۰۱۷، ص ۱۲۹). اما در ترم هشتم حداقل در هر هفته ۲ زنگ کامل کلاسی را به تدریس می‌پردازد که یکی از آن‌ها در مقطع راهنمایی و دیگری در مقطع متوسطه است. علاوه بر این در هر هفته باید حداقل ۲ زنگ را برای مشاهده تدریس عملی هم‌کلاسی‌هایش حاضر شود و مشاهدات خود را در فرم و پرسش‌نامه مخصوص این هدف تدوین کند (الموسوی، ۱۹۹۱، ص ۳۳).

زمان اجرای کارورزی در دانشکده‌ی اساسیة بابل عراق

دانشکده‌ی اساسیة در گذشته دانشکده‌ی تربیت معلم بود و مدت تحصیل در آن بعد از مقطع دبیرستان ۴ سال است در این دانشکده مدرک لیسانس در رشته آموزش مقطع ابتدایی داده می‌شود (الزیدی، ۲۰۱۶، ص ۷۵۴).

کارورزی رشته آموزش ابتدایی در این دانشگاه صورت می‌پذیرد. زمان اجرای کارورزی در ترم دوم سال سوم و ترم دوم سال چهارم که ۱۵ هفته به طول می‌کشد انجام می‌گیرد (عبد الخفاجی، ۲۰۱۷، ص ۵۳).

زمان اجرای و تعداد واحد و ساعات کارورزی در دانشکده علوم قرآن و تربیت اسلامی دانشگاه قادیسیه عراق ساعات‌های مقرر: ۲ ساعت (تعداد واحدها: ۴ واحد) در سال چهارم تحصیل است. علاوه بر جدول ۱، تدریس اضافه در کلاس و مطالعه آزاد در زمینه واحد درسی هم وجود دارد.

جدول ۱. مجموع ساعت‌های واحد کارورزی در ترم

ساعات حضور	دروس ویژه	کار عملی - اجرایی - همکاری	سایر
۶۰ ساعت بر حسب تعداد هفته‌ها ۲ ساعت در هفته	-	آموزش و تمرین عملی کارگاه کار پیشنهادی + همکاری اضافی	فعالیت‌های غیر کلاسی خارج و داخل مدرسه

روش و مراحل اجرای کارورزی در دانشگاه‌های عراق

مراحل اجرای کارورزی در دانشگاه‌های عراق به شرح زیر است:

الف) برنامه کارورزی در دانشکده‌های آموزش الاساسیه از دو مرحله تشکیل می‌شود:

۱. مرحله مشاهده: مدت این مرحله یک ترم است و ۱۵ هفته به طول می‌انجامد و در ترم دوم از سال سوم اجرا می‌شود.

۲. مرحله اجرا و کار عملی: مدت آن یک ترم است و ۱۵ هفته به طول می‌انجامد و در ترم دوم از سال چهارم اجرا می‌شود و دانشجومعلم در این ترم با فراغت کامل از آن بهره‌مند می‌شود. مدت کار عملی و اجرایی که دانشجومعلم به آن نیاز دارد تا به مرحله رضایت و صلاحیت از طرف مسئولین برسد و همچنین، به مرحله رضایت از طریق خودارزیابی برسد در سیستم آموزش مرحله‌ای ۲۵ هفته است اما در سیستم آموزش پیوسته ۱۵ هفته است البته بدون احتساب مشاهدات کلاسی که قبل از کار عملی و اجراء صورت می‌گیرد (عبد الخفاجی، ۲۰۱۷، ص ۵۳).

ب) مراحل کارورزی در دانشگاه الانبار عراق

۱. مرحله مشاهده: در این مرحله کارورز به مشاهدات هدف‌دار و برنامه‌ریزی شده و هوشمندانه

برای همه ساختارهای علمی تدریس از ورود دانشجومعلم به مدرسه تا خارج شدن او از مدرسه و مخصوصاً رفتار معلم کلاس و شرایط آموزشی او می‌پردازد و این مشاهده شامل شرایط کلاسی آموزشی و غیر کلاسی و تربیتی می‌شود و دانشجومعلم در طول آن برای نوشتن گزارش و نظریات خود پیرامون مشاهده‌اش آماده می‌شود.

۲. مرحله مشارکت: به شکل جزئی است و شامل فعالیت‌های محدود و معین داخل و خارج کلاس‌های درس می‌شود و با کمک معلم همکار یا به شکل مستقل اجرا می‌شود و گاهی این مشارکت نیاز به نوشتن مشاهدات یا گزارش‌هایی نیز دارد و ممکن است به صورت پراکنده و بدون برنامه‌ریزی و اهداف معینی باشد و ممکن است برنامه‌ریزی شده برای تحقق اهداف مورد انتظار و مشخصی صورت بگیرد.

۳. مرحله اجرای عملی: در این مرحله دانشجوی کارورز به صورت انفرادی و بدون نظارت مستقیم معلم راهنمای مدرسه یا مدیر مدرسه یا استاد راهنمای دانشگاهی به اجرای وظیفه کامل آموزشی در مدت زمان معینی می‌پردازد تا از طریق آن به توانمندی‌های اجرایی لازم دست یابد و آنچه را در دو مرحله گذشته از طریق آموزش و تئوری فرا گرفته است از نظر عملی توسعه دهد و این مرحله هرگز بدون برنامه‌ریزی اجرا نمی‌شود و هدف از آن تمرین دانشجومعلم بر اساس برنامه‌ریزی و طرح سریع است (شاهین، ۲۰۱۰، ص ۲۱-۱۷).

روش مدیریت مراقبت و ارزیابی در دانشگاه‌های عراق

روش مدیریت مراقبت و ارزیابی در دانشگاه‌های عراق به شرح زیر است:

الف) وظایف کمیته کارورزی در بخش علوم تربیتی دانشگاه کوفه

۱. ثبت نام دانشجویان واجد شرایط کارورزی
۲. هماهنگی با مسئولین وزارت آموزش و پرورش در زمینه ارائه تسهیلات لازم برای اجرای کارورزی در مدارس
۳. تقسیم‌بندی دانشجومعلمان در مدارس همکاری‌کننده در کارورزی طبق برنامه‌ریزی
۴. بررسی مشکلات مرتبط با کارورزی و پیگیری حل مشکلات

۵. تهیه بروشورها و نمونه‌های راهنمایی‌کننده فرایند کارورزی
۶. هماهنگی بین اساتید راهنمای دانشکده تربیت معلم با معلم راهنماها و مدیران مدارس همکاری‌کننده در کارورزی
۷. برگزاری اجتماعات و بازدیدها و همایش‌ها و کارگاه‌های آموزشی برای اساتید راهنما
۸. حل و فصل و برطرف کردن هرگونه مشکلی که بین دانشجومعلم‌ان و استاد راهنما و مدیران و معلم‌ان راهنما ایجاد می‌شود.
۹. تهیه نمونه‌های ارزشیابی مناسب برای ارزشیابی کار عملی و اجرایی دانشجومعلم‌ان.
۱۰. پیگیری نتایج ارزشیابی و استفاده بهینه از آن‌ها در بهبود برنامه‌های کارورزی و اجرای آن‌ها
۱۱. نظارت بر اساتید راهنما و تعیین مسئولی که به طور مستقیم کار آن‌ها را پیگیری کند (عبد الخفاجی، ۲۰۱۷، ص ۱۳۶).

وظایف استاد راهنمای کارورزی

وظایف استاد راهنمای کارورزی به شرح زیر است:

۱. توزیع و تقسیم‌بندی دانشجومعلم‌ان کارورز در مدارس همکاری‌کننده
۲. تدریس روش‌های کارورزی
۳. آشناکردن معلم‌ان همکار با موضوعات برنامه‌های کارورزی و روش اجرای آن طبق برنامه درس تخصصی
۴. همکاری با مدیر مدرسه یا مؤسسات آموزشی در تعیین کلاس‌های درسی که دانشجومعلم‌ان در آن به کارورزی خواهند پرداخت.
۵. همکاری با مدرسه و معلم همکار (معلم راهنما) در کارهایی که عملکرد کارورزی را بهبود می‌بخشد.
۶. پیگیری ساعت کار دانشجویان کارورز.
۷. اطلاع از طرح درس‌هایی که دانشجویان کارورز تهیه می‌کنند و بررسی آن‌ها و ارائه موارد مفید و ضروری برای افزودن به آن در زمینه طرح درس

۸. حضور در ساعت‌های کلاسی که کارورزان تدریس دارند و تدوین مشاهدات خود با هدف ارائه پشتیبانی و حمایت مناسب
 ۹. گفت‌وگوی فردی و گروهی با دانشجومعلم‌ان در مکان‌های آموزشی برای روشن شدن نقاط قوت و ضعف.
 ۱۰. برگزاری جلسات بازدید و کارگاه‌های آموزشی در دانشگاه به منظور کمک به دانشجومعلم‌ان در بهبود انجام وظایفشان
 ۱۱. ارزشیابی اجرای کارورز پس از هر بازدید و پرکردن فرم مخصوص آن
 ۱۲. نوشتن گزارش مخصوص روند عملکرد کارورزی و ارائه آن به معاون رئیس امور کارورزی
 ۱۳. حضور در اجتماعات و بازدیدهایی که برای اساتید راهنمای کارورزی تشکیل می‌شود.
 ۱۴. برگزاری آزمون‌های پایان ترم برای دانشجومعلم‌ان کارورز.
 ۱۵. در جریان قرار دادن معاون رئیس در رابطه با دانشجویانی که در مکان‌های آموزشی دارای مشکلاتی هستند.
 ۱۶. حفظ و ثبت فهرست مخصوصی که در آن اسامی دانشجومعلم‌ان و مدارس آن‌ها و اطلاعاتی از وضعیت دانشجو موجود باشد.
 ۱۷. توجه به کارهایی که مربوط به کارورزی در حین ساعت‌های رسمی کار است.
 ۱۸. ارائه گزارش‌هایی درباره میزان همکاری مدارس و مؤسسات آموزشی در اجرای اهداف برنامه‌ها (عبدالخفاجی، ۲۰۱۷، ص ۱۳۹).
- پس از مشاهدات نمرات دانشجومعلم‌ان در پایان دوره کارورزی، موارد قابل ذکر مطرح است که پژوهشگران در زمینه کارورزی باید به آن‌ها توجه داشته باشند:
۱. برخی استادان راهنمای کارورزی روش‌های نادرستی در ارزشیابی علمی - تخصصی از طرف دانشکده تخصصی به کار می‌گیرند که با اهداف کارورزی تناسبی ندارد.
 ۲. بعضی از اساتید راهنما فقط بر موضوع علمی تأکید دارند و جنبه‌های اجرایی و توانایی‌های تدریس را در ارزشیابی دخالت نمی‌دهند.

۳. عملکرد ارزشیابی کارورز فقط با استفاده از پرسشنامه صورت می‌گیرد و همه جنبه‌های اجرای مطلوب دانشجومدرس را نشان نمی‌دهد.
 ۴. به علت کثرت دانشجومعلم و کمبود معلم راهنما و استاد راهنما، تنها فرصت بازدید از یک اجرای عملی دانشجومعلم وجود دارد و با دیدن تنها یک اجراء با وقت محدود، همه اهداف کارورزی برای دانشجو و استاد راهنما تحقق نمی‌یابد تا راهکارهای مناسب داده شود.
 ۵. عدم علاقه و توجه اساتید راهنما در تخصص‌های آموزشی و دانشگاهی باعث می‌شود که ارزشیابی پایین‌تر از حد انتظار در نتایج کارورزی مؤثر باشد.
 ۶. اکثر اوقات نمره‌های مدیر مدرسه ثابت و یکسان است و به همه دانشجویان حداکثر نمره یعنی ۱۰ نمره داده شده است و علت آن اشتغال بیش از حد به امور مدرسه است.
 ۷. عدم توجه به نتایج ارزشیابی و عدم پیگیری عملکرد فارغ‌التحصیلان مراکز تربیت معلم در بازار کار آن‌ها را منفی انعکاس می‌دهد یا خوب معرفی نمی‌کند.
 ۸. اختلاف سطح نمرات ارزشیابی از طرف استاد راهنمای کارورزی با ملاک‌های دقیقی که معلم راهنما دارد باعث می‌شود که یک کار روتین انجام شود و اهداف کارورزی در آن تحقق نیابد.
 ۹. مهم‌تر از همه این است که ۵۰ درصد از نمره‌ای که به دانشجوکارورز داده می‌شود قبل از اجرا از طرف استاد راهنمای آموزشی است و معمولاً توافق شده است که به همه دانشجویان بالاترین امتیاز و عالی داده شود اما در مقایسه با کار عملی که موضوع اصلی و بسیار مهم کارورزی است باید نمره عملی و ارائه روش‌های تدریس هنگام اجرا از نمره بیشتری برخوردار باشد.
 ۱۰. برای قبولی واحد کارورزی دانشجومعلم باید ۶۰ درصد نمره از ۱۰۰ را کسب کند و در این صورت اکثراً ۵۰ درصد نمره را کسب کرده و برای قبولی به نمره عملی و کارورزی زیادی نیاز ندارند (عبدالخفاجی، ۲۰۱۷).
- امتیازبندی کارورزی در دانشگاه دخترانه تربیت معلم دانشگاه کوفه به صورت زیر است:

- ۵۰ درصد نمره را استاد راهنما برای کارورزی داخل دانشکده در ترم اول اختصاص می‌دهد.
- ۵۰ درصد نمره به اجرای عملی دانشجومدرس اختصاص داده می‌شود و موارد مورد نظر در اجرای عملی داخل مدرسه در ترم دوم به صورت جدول ۲ توزیع می‌شود.

جدول ۲. نحوه نمره‌دهی کارورزی در دانشگاه دخترانه تربیت معلم دانشگاه کوفه

نمره	موضوعات
۲۰	ارزشیابی استاد راهنمای علمی - تخصصی دانشجومدرس
۲۰	ارزشیابی استاد راهنمای آموزشی
۱۰	ارزشیابی اداره مدرسه
۵۰	مجموع امتیازات

منبع: الجنابی و هاشم، ۲۰۱۳، ص ۵۵.

فرم امتیازبندی (نمره) کارورزی در عراق

روش‌های داوری در اجرای عملی دانشجومعلم از دانشگاهی به دانشگاه دیگری در عراق تفاوتی دارد، اما نمره نهایی آن از ۱۰۰ محاسبه می‌شود. در امتیازبندی کارورزی در دانشگاه بابل به صورت جدول ۳ است.

جدول ۳. جدول امتیازبندی کارورزی در دانشگاه بابل

نمره کسب شده	نمره	موضوعات
	۱۵	امتحان ترم
	۱۰	مشاهده در مدارس راهنمایی و متوسطه
	۲۰	اجرای کار عملی در مدارس متوسطه و راهنمایی از طرف استاد راهنمای عملی
	۳۰	اجرای کار عملی در مدارس متوسطه و راهنمایی از طرف استاد راهنمای آموزشی (معلم راهنما)
	۱۰	اداره مدرسه
	۵	کمیتة نظارت و اجرا
	۵	گزارش اجرای عملی
	۵	طرح درس
	۱۰۰	جمع امتیازات

منبع: الجنابی و هاشم، ۲۰۱۳، ص ۵۵.

جدول ۴. جدول ارزشیابی در دانشگاه قرآنی القادسیه عراق

ردیف	شرح و توضیح	نمره نهایی بدون امتحان پایانی
۱	اجرای عملی هفتگی داخل کلاس	۱۰
۲	مشاهده	۱۰
۳	آزمون در ترم اول	۲۰
۴	تسلط مهارت عملی	۲۰
۵	مهارت رفتاری و تربیتی	۳۰
۶	کنترل و مدیریت مدرسه	۱۰
۷	نمره نهایی	۱۰۰

منبع: برگرفته از سایت دانشگاه القادسیه^۱

مواد درسی کارورزی در دانشگاه علوم قرآنی القادسیه عراق

موضوعات مورد نظر تدریس در دانشگاه علوم قرآنی قادیسیه عراق به شرح جدول ۵ است.

جدول ۵. موضوعات مورد نظر در تدریس

هفته	تاریخ	موضوع / ترم اول کارورزی	هفته	تاریخ	موضوع / ترم اول کارورزی
۱	۲۰۱۶/۱۰/۲	جنبه تئوری آداب شغل معلمی اصول تدریس خوب	۱۶		آمادگی روحی و روانی برای اجرای عملی
۲	۲۰۱۶/۱۰/۹	کنترل کلاس سوالات کلاسی و انواع آن	۱۷		آمادگی روحی روانی برای اجرای عملی
۳		تهیه طرح درس سالیانه تهیه طرح درس روزانه	۱۸		کار عملی گروهی
۴		مشاهده و مفهوم مشاهده اطلاعاتی که دانشجو معلم در مشاهده باید دنبال کند.	۱۹		کار عملی گروهی
۵		جنبه عملی مشاهده	۲۰		کار عملی گروهی
۶		اجرای عملی انفرادی	۲۱		کار عملی گروهی

۱. به آدرس www.eduw.qu.edu.iq

موضوع / ترم اول کارورزی	تاریخ	هفته	موضوع / ترم اول کارورزی	تاریخ	هفته
کار عملی گروهی		۲۲	اجرای عملی انفرادی در مدارس متوسطه راهنمایی و دبیرستان		۷
کار عملی گروهی		۲۳	تمرین عملی روی مهارت‌های تدریس		۸
بررسی مشکلاتی که دانشجو معلمان کارورز در مدت کارورزی داشته‌اند.		۲۴	مهارت کاربرد تخته		۹
بررسی گزارش‌های رسیده از طرف دانشجو		۲۵	آمادگی و غلبه بر اضطراب و استرس		۱۰
بررسی آزمایشگاه‌ها در مدارس راهنمایی و دبیرستان در عراق		۲۶	مهارت سؤال و جواب		۱۱
بررسی آزمایشگاه‌ها در مدارس راهنمایی و دبیرستان در عراق		۲۷	تقویت - بازخورد - تنوع در ایجاد انگیزه		۱۲
بررسی مشکل رفوزه شدن دانش آموزان و رابطه مدرسه و جامعه		۲۸	اجرای عملی آموزش درس تخصصی		۱۳
بررسی مشکلات وابسته به محیط درس		۲۹	اجرای عملی آموزش درس تخصصی		۱۴
بررسی مشکلات وابسته به محیط درسی		۳۰	آزمون‌های مقدماتی		۱۵
امتحان پایانی	۲۰۱۷/۹/۱		تعطیلات بهار	۲۰۱۶/۲/۱۸	

منبع: برگرفته از سایت دانشگاه القادسیه

استراتژی جلب حمایت دانش‌آموزان و تدریس فعال در کلاس

استراتژی جلب حمایت دانش‌آموزان و تدریس فعال در کلاس به شرح زیر است (فرحان کریم، ۲۰۱۷):

- الف) ارائه پرسشنامه برای آگاهی از نظر دانش‌آموزان در مورد تجربه به کار عملی و اجرایی.
- ب) اطلاع از ارزشیابی استاد راهنما یا گروه مانند مشاهده کمک‌گرفتن از دانش‌آموزان هنگام تدریس، پرسشنامه جداگانه برای تشخیص میزان تحقق اهداف تدریس برای دانش‌آموزان.

ج) خودارزیابی.

د) ارزشیابی از طریق شناخت و بررسی نتایج یادگیری دانش‌آموزان.

ه) جلسات فردی و گروهی و تبادل نظر برای تعیین نقاط مثبت و منفی اجرای درس.

و) بحث و گفت‌وگوی اساسی درباره‌ عملکرد پیشرفت و بهبود کارورزی.

بحث و نتیجه‌گیری

کارورزی در دانشگاه‌های تربیت معلم عراق بدین صورت است که کارورزی رشته آموزش ابتدایی در دانشگاه الاساسیه بابل عراق انجام می‌گیرد در ترم دوم سال سوم و ترم دوم سال چهارم که در دو مرحله انجام می‌گیرد: مرحله مشاهده و اجرای عملی. در سایر دانشگاه‌های عراق برای مقطع راهنمایی و متوسطه کارورزی در ترم‌های هفتم و هشتم، که هر ترم ۳۶ هفته کارورزی انجام می‌گیرد. بدین صورت که در ترم هفتم بعد از مرحله مشاهده باید در هفته یک زنگ کامل کلاسی را در یکی از مدارس راهنمایی تدریس داشته و در ترم هشتم دو زنگ کامل کلاسی یکی در مدرسه راهنمایی و یک زنگ در مدارس متوسطه تدریس داشته و حداقل باید دو زنگ کلاسی تدریس سایر کارورزان را مشاهده و گزارشات خود را در فرم مخصوص درج کند. مراحل انجام کارورزی در عراق شامل مراحل زیر است: ۱. مرحله مشاهده؛ ۲. مرحله مشارکت (تدریس، مشاهده، انجام فعالیت‌های کلاسی)؛ ۳. مرحله اجرای عملی یا تدریس مستقل.

منابع

- الجرجاوی، زیاد علی، و عامر، الخطیب (٢٠١٠). درسه تحلیلیه نافذه العملیه بجامعه القدس المفتوحه. جامعه القدس، غزه.
- الجناي، عبدالرزاق شنين، و هاشم، اميره جابر (٢٠١٣). واقع التربيه العملیه فی کلیه التربيه للبنات، جامعه الکوفه. دراسات فی التربيه و علم النفس، عدد ٣٨، مصر.
- الزهيري، حيدر عبدالكريم محسن، و الراوي، مروه صلاح يحيى (٢٠١٦). اسباب عزوف طلبة المرحله الرابعه فی أقسام كليات التربيه/ جامعه الأنبار عن تطبيق داخل القاعات الدراسيه فی ماده التربيه العملیه. کلیه العلوم الانسانيه، جامعه تكريت، عراق، ٢١-١.
- الزیدی، عدی عبره عبید (٢٠١٦). تقويم برنامج التربيه العلميه فی کلیه التربيه الاساسيه جامعه بابل من وجهه نظر الطلبة المعلمين. کلیه التربيه الاساسيه العلوم التربويه و الاساسيه/ جامعه بابل/ نيسان ٢٠١٦، عدد ٢٦، ٧٤٩-٧٧٠.
- شاهين، محمد بن عبدالفتاح (٢٠٠٤). التطوير المهني للاعضاء هيئه التدريس. جامعه القدس المفتوحه.
- عبدالخفاجي، عدنان (٢٠١٧). واقع الدروس التربويه فی العراق، التربيه العملیه نموذجاً. علوم اجتماعي - مركز دموكراتيك عربي، آلمان - برلين، عدد ٢ - دسامبر ٢٠١٧، ١٤٣-١٢٤.
- فرحان كريم، مكى (٢٠١٧). أنموذج توصيف مقرر ماده المشاهده و التطبيقات التربويه للصف الرابع. جامعه القادسيه.
- الموسوي، عبدالله حسن نعمه (١٩٩١). دليل التطبيقات التدريسيه للطلبة، كليات التربيه. جامعه بغداد، كليته التربيه ابن رشد، بغداد.